

انتخاب موضوع مقاله پژوهشی

اشاره

همان‌طور که در مقاله قبلی گفته شد، مقاله پژوهشی روشی مفید و اثربخش برای جمع‌آوری و ارائه اطلاعات معتبر است. این تکلیف به‌طور مکرر در مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها به یادگیرندگان واگذار می‌شود. در واقع، تهیه مقاله پژوهشی نشانی است از توانایی در جمع‌آوری، ارزشیابی و ترکیب اطلاعات. به کلامی دیگر، ارائه مقاله پژوهشی نشان می‌دهد شما توان تفکر درباره پدیده‌ای را دارید. به همین دلیل، فرایند انجامش نیازمند اندیشه و تأمل در جزء جزء مراحل مرتبط با آن است. در این مقاله، به اولین مرحله، یعنی چگونگی انتخاب موضوع مقاله پژوهشی پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: مقاله پژوهشی، انتخاب موضوع، منابع انتخاب موضوع، ملاک‌های انتخاب موضوع

جست‌وجوی اطلاعات، متوجه خواهید شد منابع اطلاعاتی مربوط به موضوعی که انتخاب کرده‌اید، به اندازه کافی زیاد است یا برعکس کم است. در این شرایط، باید به مرحله قبلی برگردید و درباره موضوع انتخاب شده تجدید نظر کنید و بعد از آن، دوباره کار جست‌وجوی اطلاعات را تکرار کنید. البته ضرورت دارد خاطرنشان سازیم، غالباً باید موضوعات جانشین را نیز مدنظر داشته باشید.

گاهی امکان دارد فکر کنید همه منابع مورد نیاز

در این مقاله به روشی شفاف، مؤثر و تجربه شده مراحل نگارش مقاله پژوهشی^۱، از شروع تا پایان، به ترتیب زمانی و تقدم و تأخر، آمده است. اگر توصیه‌های این مقاله را به ترتیب دنبال کنید، به راحتی می‌توانید از عهده وظیفه‌ای که به شما محول شده است یا برای خودتان در نظر گرفته‌اید، برآیید.

برای شروع، موضوعی^۲ را انتخاب کنید. آن را محدود کنید و در قالب یک جمله بنویسید. حال به جست‌وجوی اطلاعات مرتبط با آن بپردازید. ضمن

انتخاب موضوع برای نگارش مقاله پژوهشی، به قدرت قضاوت و تصمیم‌گیری نویسنده آن بستگی دارد

انجام دهید. به همین دلیل است که انتخاب موضوع می‌تواند شما را در این زمینه موفق یا با شکست مواجه کند. زیرا موضوعات نامناسب دارای یک یا همه شرایط زیر هستند:

- ◆ نمی‌توان مقاله پژوهشی آن موضوع را در محدوده زمانی تعیین شده کامل کرد.
- ◆ در حال حاضر، به دلیل نبود یا ناکافی بودن منابع و امکانات، پژوهش درباره آن امکان‌پذیر نیست.
- ◆ قبلاً در آن زمینه کار شده و آن موضوع امروزه بدیهی تصور می‌شود.
- ◆ کلیشه‌ای، ملال‌آور یا تکراری است.
- ◆ نامناسب، موهن و پیش پا افتاده است.

در این باره دلایل متعددی وجود دارد. برای مثال، چرا پژوهش درباره موضوعی که قبلاً بسیاری از افراد در موردش کار کرده‌اند، ملال‌آور و بی‌فایده است؟ غالباً موضوعات کلیشه‌ای، کهنه و ملال‌آور، مقاله پژوهشی را نیز کلیشه‌ای، کهنه و ملال‌آور می‌کنند. به خودتان فرصت بدهید روی موضوعی تازه و شگفت‌انگیز کار کنید. اهمیت این راهبرد در این است که قبل از شروع فرایند نگارش مقاله پژوهشی، درباره آن تفکر کرده‌اید. در واقع، در این مرحله مغز شما وارد چالشی مفید شده است که انجام فعالیت مذکور می‌تواند آن را به سرانجام مناسبی برساند. حال اگر موضوع برای سایر خوانندگان نیز مناسب و مرتبط باشد، ارزش مقاله پژوهشی‌تان بیشتر خواهد شد.

از کجا می‌توانید ایده‌هایی^۴ را برای پژوهش به‌دست آورید؟ در این زمینه، دو منبع اصلی در اختیار دارید: خودتان؛ متخصصان. ابتدا از آنچه در اختیارتان است شروع می‌کنیم.

ایده‌ها و علاقه‌های خودتان

تمامی نوشته‌ها با تفکر کردن شروع می‌شوند. زمانی که موضوع پژوهشی را پیشنهاد می‌کنید، باید همانند سایر تکالیف نوشتاری، خودتان را به عنوان یک منبع در نظر بگیرید. همه نویسندگان به مخزن تجربه‌هایشان (هر چیزی که دیده‌اند، شنیده‌اند، خوانده‌اند، انجام داده‌اند و تصور کرده‌اند) وابسته‌اند. غالباً افراد نگران‌اند که چیزی ندارند تا درباره‌اش بنویسند؛ به‌ویژه هنگامی که با وظیفه‌ای مهم مانند

نگارش مقاله را در اختیار دارید یا جمع کرده‌اید، اما در ضمن کار متوجه شوید در تهیه چارچوب موضوعی مقاله، در تعیین موضوع و رئوس عنوان‌ها و منابع مرتبط به آن اشتباه کرده‌اید. در این صورت نیز لازم است به مرحله قبلی برگردید و اشتباه رخ داده را رفع کنید و به تدوین رئوس جمع‌آوری منابع مرتبط اقدام کنید.

فرایندی که در این مقاله برای تهیه مقاله پژوهشی تشریح شده است، فرایندی مؤثر است. اما همواره به یاد داشته باشید، بین آنچه در این مقاله شرح داده‌ایم با آنچه در عمل رخ خواهد داد، تفاوت‌هایی وجود دارد که اصلاح یا رفع آن نیازمند توانایی شما در انطباق فرایند تشریح شده با واقعیت و سبک نگارشی‌تان است. حالا دوباره به مرحله اول، یعنی انتخاب موضوع برای مقاله پژوهشی برگردیم.

گام اول: بارش ذهنی^۵ موضوعات

گاهی اوقات معلم، استاد یا راهنمایان موضوعی را برای نگارش مقاله پژوهشی شما انتخاب می‌کند. در این صورت، موضوع پیشنهادشده با تجربه‌های پیشنهاد دهنده تطابق بیشتری دارد. با این حال، شما می‌توانید موضوع را تا حدودی تغییر دهید تا با علاقه‌ها و تجربه‌های خاص خودتان منطبق شود. اما اغلب اوقات از شما می‌خواهند به خاطر کم کردن احتمال شکست، همان موضوع پیشنهادی آن‌ها را دنبال کنید.

به هر حال، در آموزش مقاله‌نویسی، به شما آموزش خواهند داد که چگونه موضوع پژوهش مورد علاقه‌تان را انتخاب و آن را تدوین کنید. در واقع، «انتخاب موضوع» بخشی از فرایند تهیه و نگارش مقاله پژوهشی به شمار می‌آید. به همین خاطر است که چگونگی مطرح کردن ایده‌های پژوهشی و ارزشیابی آن‌ها را به شما آموزش می‌دهند. این فرایند به شما کمک می‌کند مهارت‌های تصمیم‌گیری را یاد بگیرید و به قدرت خودتان در این زمینه بیفزایید.

انتخاب موضوع مقاله پژوهشی به مهارت تصمیم‌گیری و قدرت قضاوت شما در این باره بستگی دارد. نویسندگان با تجربه می‌دانند که غالباً شکست یا موفقیت در نگارش مقاله پژوهشی به موضوع انتخابی آن‌ها بستگی دارد. حتی بهترین و زبردست‌ترین نویسندگان می‌دانند که این مرحله بسیار سخت است. زیرا قرار است در ادامه فرایند، فعالیت‌هایی درباره آن

♦ کارت پستال‌ها

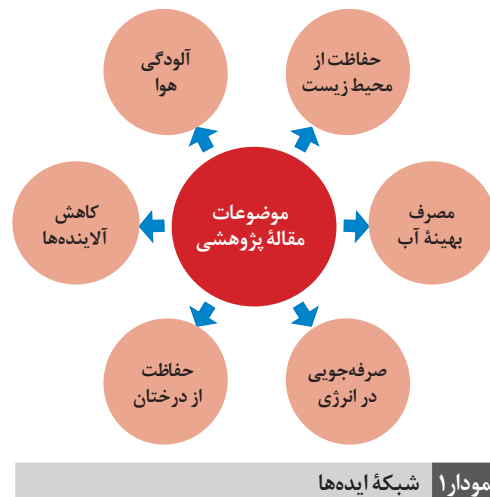
♦ ابزارهای بصری - دیداری

دایره‌های کوچک، در کنارهای صفحه، درج کنید. به الگوی شبکه ایده‌ها که در زیر ارائه شده است به دقت نگاه کنید تا مطلبی را که از نظرتان گذشت، به طور دیداری درک کنید.

۲. فهرست ایده‌ها

می‌توانید از فن بارش ذهنی استفاده کنید تا به موضوعات مناسبی دست یابید. استفاده از این روش به شما امکان می‌دهد خیلی سریع به ایده‌های مناسبی برسید. در این روش، به جای نوشتن جملات یا شرح مفصلي از ایده‌ها، تنها کلمه‌هایی را می‌نویسید. اعداد ۱ تا ۱۰ را بنویسید و به سرعت، ایده‌هایی را که به ذهنتان خطور می‌کنند، در جلوی هر عدد بنویسید. به این مثال توجه کنید:

۱. آمادگی برای امتحان
۲. روش‌های مطالعه
۳. یادداشت‌برداری
۴. تمرین اثربخش
۵. مهارت‌آموزی
۶. شوق یادگیری
۷. مقاله پژوهشی
۸. انتخاب رشته تحصیلی
۹. تمرکز حواس
۱۰. مدیریت زمان

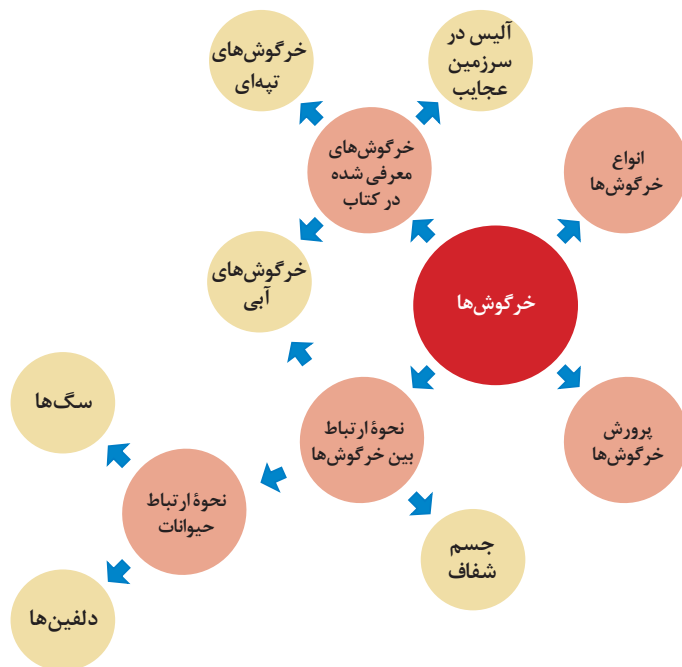

نمودار ۱ شبکه ایده‌ها

۳. الگوی ساخت شبکه ایده‌ها^۶

«شبکه ایده‌ها» روشی دیداری برای سازمان‌دهی ایده‌هاست؛ نوعی سازمان‌دهنده گرافیکی که به طور دیداری ایده‌ای را به ایده دیگر مرتبط می‌کند و می‌تواند ابزار بسیار مفیدی برای پیدا کردن موضوع مورد علاقه باشد. از آنجا که الگوی ساخت شبکه ایده‌ها بسیار متفاوت‌تر از دیدن نمودار یا یادداشت است، بسیاری از نویسندگان از آن استفاده می‌کنند. زیرا آنان معتقدند، به‌کارگیری الگوی ساخت شبکه ایده‌ها ذهنشان را از چارچوب‌ها و محدودیت‌های موجود آزاد می‌کند.

برای تهیه شبکه ایده‌ها به یک صفحه کاغذ A4 نیاز دارید. دایره بزرگی در وسط آن رسم کنید. سپس اولین ایده‌ای را که به فکرتان می‌رسد، در وسط آن بنویسید؛ حتی اگر آن ایده مورد علاقه شما نباشد. ایده‌های مرتبط با ایده اصلی (اولیه) را داخل دایره‌های کوچک‌تر، در اطراف دایره اصلی (بزرگ‌تر) بنویسید و دایره‌های کوچک‌تر را با کشیدن خط به دایره بزرگ‌تر (اصلی) وصل کنید. تنها به این کار اکتفا نکنید، هر یک از ایده‌های فرعی نیز می‌توانند به ایده‌های دیگر منجر شوند. بنابراین، ایده‌های فرعی تولید شده را می‌توانید داخل دایره‌های کوچک‌تری در اطراف

نمودار ۲ الگوی شبکه ایده‌ها

۴. ترسیم‌های دیداری^۷

شبکه ایده‌ها تنها یک نوع از ترسیم شکل‌های دیداری است، در حالی که شکل‌های متنوعی از ترسیم‌های دیداری وجود دارند که می‌توان از آن‌ها برای پیدا کردن ایده‌ها و توصیف آن‌ها استفاده کرد. برای مثال، می‌توان

انتخاب موضوع پژوهشی که مورد علاقه خودتان باشد، فرایند تهیه آن را برایتان خوشایند و دلچسب می کند

از چارت‌های دیداری نام برد که برای عده‌ای از افراد روشی مطلوب تلقی می‌شود. نمودار ون یا چارت‌های نوشتاری نیز از انواع دیگر ترسیم‌های دیداری هستند. شما می‌توانید با توجه به سبک نوشتاری و جست‌وجوی موضوع مختص به خود، نوع مطلوب را پیدا کنید.

۵. استفاده از پرسش‌های چه کسی، چه چیزی، کی، کجا، چرا و چگونه

به عبارت‌های چه کسی، چه چیزی، چه زمانی، کجا، چرا و چگونه، پرسش‌های روزنامه‌نگاری^۸ گفته می‌شود، زیرا هر روزنامه‌نگاری در شروع هر گزارش خبری از آن‌ها استفاده می‌کند. پرسیدن این سؤال‌ها به شما کمک می‌کند موضوعات قوی‌تری را برای نگارش مقاله پژوهشی پیدا کنید. زیرا این قدرت را در شما ایجاد می‌کنند که از ابعاد گوناگونی به موضوع نگاه کنید. به کارگیری این روش برای تعیین جزئیات موضوع مقاله پژوهشی بسیار مفید است.

۶. نوشتار آزاد^۹

اگر به موضوع مناسبی برای تهیه مقاله پژوهشی دست نیافتید، می‌توانید از روش نوشتار آزاد استفاده کنید. یعنی هر آنچه را به ذهنتان می‌آید و مورد علاقه‌تان است، روی کاغذ بنویسید. این روش به شما کمک می‌کند بدون نگرانی درباره املای مطلب، علائم نقطه‌گذاری، قواعد دستور زبان یا سبک نوشتاری، درباره موضوع مورد نظرتان مطالبی (هر چند غیرمنسجم و حتی بی‌ربط) بنویسید که با مطالعه مجدد آن بتوانید به موضوعی برای نگارش مقاله پژوهشی دست یابید.

نمونه‌ای از روش نوشتار آزاد که دانش‌آموزی برای رسیدن به موضوع مورد علاقه‌اش «ارتباطات بین حیوانات» استفاده کرده است، به این شرح است.

کمک کنید! نمی‌توانم درباره موضوع مورد نظرم فکر کنم. هر چیزی که در این زمینه به نظرم می‌رسد، احمقانه است. با این حال آن‌ها را می‌نویسم. آهان، موضوعی را درباره ارتباط بین فرکوش‌ها پیدا کردم. این اولین چیزی است که به ذهنم می‌رسد. شاید به این دلیل است که قبلاً در این زمینه کتابی را مطالعه کرده‌ام. فرکوش‌های آن کتاب با هم صحبت می‌کردند؛ پس نتیجه می‌گیرم که فرکوش‌ها با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. فکر می‌کنم که بتوانم در این زمینه، موضوع‌های بیشتری پیدا کنم. در مورد حیوانات دیگر چه‌طور؟ اصلاً فراموش کن؛ موضوع ارتباط بین حیوانات خیلی کلی است. درباره موش‌ها پی؟ من به سگ‌های کله علاقه دارم. می‌دانم که سگ‌ها نیز به روش‌های کوناگونی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند؛ اما دوست دارم در این زمینه، بیشتر بدانم. پس به نظرم همین موضوع، موضوع خوبی است.

۷. خواندن

خواندن عمیق می‌تواند در پیدا کردن موضوع مناسب به شما کمک کند. در این باره امکانات و منابع چاپی زیادی به این شرح وجود دارند:

- ◆ داستان‌های کوتاه
- ◆ روزنامه‌ها
- ◆ زندگی‌نامه‌ها
- ◆ داستان‌های علمی
- ◆ مجلات عمومی
- ◆ دانش‌نامه‌ها
- ◆ سفرنامه‌ها
- ◆ گزارش‌های پژوهشی
- ◆ گزارش‌های مکتوب
- ◆ مجلات تخصصی
- ◆ نمایش‌نامه‌ها
- ◆ دیوان اشعار
- ◆ فصل‌نامه‌ها
- ◆ مرورهای نقدانه
- ◆ کتاب‌های علمی
- ◆ مقاله‌های پژوهشی

متخصصان

در صورتی که خودتان نتوانستید برای نگارش مقاله پژوهشی ایده‌ای پیدا کنید، می‌توانید از متخصصان و افراد خبره مشورت بگیرید. علاوه بر این، می‌توانید با معلمان، هم‌کلاسی‌ها، والدین و سایر افرادی که تاکنون مقاله پژوهشی تهیه کرده‌اند گفت‌وگو کنید.

گام دوم: مورد توجه قرار دادن پارامترها

در صورتی که بخواهید موضوعی را برای مقاله پژوهشی بیروانید، چگونه متوجه می‌شوید موضوع مناسب است یا نه؟ در این باره با چهار رهنمود زیر شروع کنید:

۱. زمان

تقریباً در هر شرایطی زمان یکی از عوامل تأثیرگذار بر فعالیت در دست انجام تلقی می‌شود؛ به‌ویژه هنگامی که می‌خواهید مقاله پژوهشی بنویسید. با وجود این، در این شرایط، کنترل بسیاری از عوامل، مانند دسترسی به امکانات پژوهشی مورد نیازتان، از دست شما خارج است. با این حال، زمان عاملی است که می‌توانید با توجه به آن موضوعی را انتخاب کنید که در محدوده زمانی تعیین شده از عهده انجام درست آن برآید.

۲. حجم مقاله

حجم مقاله پژوهشی نیز یکی دیگر از عواملی است که باید در انتخاب موضوع به آن توجه کرد. نوشتن یک مقاله پژوهشی ۵۰ صفحه‌ای، به طور یقین زمان و انرژی بیشتری از شما می‌گیرد تا مقاله‌ای ۱۰ صفحه‌ای.

۳. جست‌وجو

نوع جست‌وجو عامل دیگری است که بر انتخاب موضوع مقاله پژوهشی اثر می‌گذارد. برای مثال، اگر منابع

همواره به یاد داشته باشید که در حال حاضر، هر سؤالی جواب قاطع و کاملی ندارد و یافتن پاسخ برای آن‌ها نیازمند تلاش، صبوری و گذشت زمان است

در صورت وجود علاقه به موضوع، دلچسب و خوشایند خواهد بود، به طوری که سختی‌های آن را مشتاقانه خواهید پذیرفت.

۴. عملی و قابل تحقق بودن

در انتخاب موضوع به عملی بودن آن توجه کنید. یعنی دسترسی به منابع، اطلاعات و امکانات نگارش آن امکان‌پذیر باشد. در غیر این صورت، یا امکان به اتمام رساندن آن کم است یا به شدت دچار مشکل خواهید شد.

۵. پرهیز از انتخاب موضوعات مد روز

این دسته از موضوعات نظر خوانندگان را به خود جلب نمی‌کنند. در واقع گذرا هستند و با حل شدن یا قدیمی شدن، از چشم مردم می‌افتند. لذا کارشناسان علاقه چندانی به مطالعه این‌گونه مقاله‌های پژوهشی ندارند. زیرا آنان به هر رسانه‌ای مراجعه کنند، به راحتی می‌توانند به اطلاعاتی در آن زمینه دست یابند. البته نباید فراموش کرد که رسانه‌هایی مانند روزنامه‌ها، مجلات، مصاحبه‌های رادیویی، شبکه‌های مجازی، کتاب و... منبع خوبی برای دستیابی به موضوعاتی برای نگارش مقاله پژوهشی به شمار می‌روند. مراجعه به این منابع می‌تواند شما را از انتخاب موضوعات سطحی، مد روز و کم مایه باز دارد.

۶. در نظر داشتن اینکه همه سوال‌ها جواب ندارند

هنگامی که شما به نگارش مقاله پژوهشی اقدام می‌کنید، حتماً به دنبال هدفی هستید، یا اینکه می‌خواهید به سؤالی پاسخ دهید، لذا باید همیشه مدنظر داشته باشید که هر سؤالی جواب ندارد. در واقع، طرح سؤال کمک می‌کند اطلاعاتی که درباره آن جمع می‌کنید منسجم شود؛ به طوری که عقیده شما را در آن زمینه شکل بدهد. بنابراین، به دنبال پیدا کردن پاسخی حتمی برای سؤالی که در حال حاضر قابل پاسخ دادن نیست، نباشید. بلکه می‌توانید درباره آن شواهدی را جمع‌آوری و به طور منسجم ارائه کنید تا خواننده از چگونگی دانش موجود درباره آن موضوع مطلع شود.

تبریک می‌گوییم! اگر الگوها و رهنمودهایی را که تاکنون در این مقاله و مقاله قبلی ارائه شده است دنبال کرده باشید، به احتمال زیاد در پیدا کردن موضوعی مناسب برای نگارش مقاله پژوهشی موفق خواهید شد. حال وقت آن رسیده است که موضوع انتخاب شده را در قالب یک عنوان^{۱۰} بنویسیم. در این باره در مقاله بعدی به طور مفصل به بحث خواهیم نشست.

مورد جست‌وجوی شما از نوع منابع دست اول (مانند نامه‌ها، مصاحبه‌ها و شواهد دیداری) باشد، نمی‌توانید موضوع مقاله را برای مثال معرفی حافظ انتخاب کنید، اما اگر مطالعه شما به منابع دست دوم مانند نقدهای به عمل آمده درباره حافظ مربوط باشد، انتخاب این موضوع ایرادی ندارد.

۴. منابع

تعداد منابعی که قرار است آن‌ها را مطالعه کنید، یا میزان دسترسی به آن‌ها نیز عامل مؤثر دیگری در انتخاب موضوع است. اگر به کتابخانه‌های دانشگاهی یا عمومی بزرگ دسترسی داشته باشید، مراجعه به منابع اصلی و مطالعه آن‌ها برایتان آسان خواهد بود و مانعی در راه تهیه مقاله پژوهشی نخواهید داشت. اما اگر چنین امکانی را در اختیار ندارید، ناگزیرید موضوعی را انتخاب کنید که نیازمند مطالعه منابع دست دوم باشد. اما باید همیشه به یاد داشته باشید، بهتر است موضوعی را انتخاب کنید که برای نگارش آن به منابع دست اول (مانند گزارش آزمایش‌ها، مصاحبه‌ها، زمینه‌یابی‌ها و آثار اصلی) نیاز داشته باشید.

گام سوم: ارزشیابی موضوعات

شما نباید موضوع مقاله پژوهشی‌تان را با عجله انتخاب کنید. با این حال وقت زیادی را هم نباید صرف آن کنید. در زیر شش رهنمود آسان‌تر کردن فرایند انتخاب موضوع آمده است:

۱. مورد توجه قرار دادن هدف

موضوع انتخابی باید با هدف نگارش مقاله پژوهشی منطبق باشد. به کلامی دیگر، باید شما را متقاعد کند که به هدف شما از نگارش آن مربوط است. این توجه موفقیت شما را در اتمام آن تضمین می‌کند. اگر موضوع انتخابی نتواند شما را در این زمینه متقاعد کند، یقین بدانید برای نگارش مقاله پژوهشی مناسب نیست.

۲. در نظر گرفتن خوانندگان مقاله

همیشه، در ضمن فرایند انتخاب موضوع برای مقاله پژوهشی، به افرادی که قرار است آن را بخوانند، توجه داشته باشید. بنابراین، نیازها و انتظارات خوانندگان مقاله را در نظر بگیرید و بدون توجه به آنان موضوعی را انتخاب نکنید.

۳. علاقه به موضوع

اگر حق انتخاب دارید، موضوعی را انتخاب کنید که مورد علاقه‌تان باشد تا بتوانید مشتاقانه فعالیت کنید و آن را به طور مطلوب به پایان برسانید. فرایند نگارش،

* پی‌نوشت‌ها

1. Research paper
2. Subject
3. Brainstorm
4. idea
5. Writing style
6. Make a web
7. Draw visuals
8. Journalists Questions
9. Freewrite
10. topic

* منبع

Rozakis, Lavrie. (2007). writing great research papers. USA, Mc Graw - Hill companies, Inc